LITERATURA STRĂINĂ

Literatura franceză

Primăvară

(Din Albert Samain)

S'a stins şi deznădejdea, şi-ai chinului fiori.
Pământului ţesut-a nădejdea nouă haină
Şi rodnicele-i coapse, trudite ca de o taină,
Se redeschid, vrăjite de-un nou extaz de flori.

E vremea, şi chemarea femeei astăseară
A răsunat, trufaşă, de-un gând: Creaţiune!
A dorului stea iat'o, sublimă viziune,
Pe cerul primăverei iar vine să răsară.

Iar cerul dimineţei roşeşte, cum e gol,
Verdeaţa izbucneşte pe ramuri verzi, cu graţii,
Şi veşnica viaţă tuneacă iar, din spaţii,
In râuri de parfumuri, al inimei pristol.

Divina primăvară sub ramuri se strecoară
In nuda ei candoare, scăldată 'n tânăr soare,
Şi-al clopotelor cântec prin mirosul de floare
De-o sfântă bucurie coprinsul l-înfioară.

De farmec, orice suflet s'avântă iar în zbor
Şi lumea, îmbătată de o vagă mângâere,
Ar vrea să 'nnece încă o zi a ei durere
In patima nestinsă de dragoste, de dor.

Iubire! 'nfiorare de rochii şi voalete!
Lumină din ochi limpezi şi dornici, de femei!
Iubire! vis de vrajă şi muzică de zei
Şi fluturi ce se 'mbată pe sâni de violete...

Const. Z. Buzdugan.

Literatura maghiară

Omul

Ca omul mai de râs nimica nu-i,
Şi totuşi, mare e truţia lui!
Batjocoreşte lumea cu dispreţ
Şi veşnic poartă nasul sus, semeţ,
De crezi că vrea să şi-l înfigă 'n soare...
Om mândru, care ţi-e mândria oare?

Mai scurt de-o clipă poate fi ceva?
Sărman prieten, doar vieaţa ta.
Vin anii-aduşi de vânt şi vântu-i mână,
Ţii scutecul din leagăn într'o mână
Şi 'ntr'alta giulgiul de înmormântare...
Om mândru, care ţi-e mândria oare?

Şi ce-o să faci în clipa trecătoare?
Să cucereşti împărăţii, popoare?
Numai fricoşii ţi-se pleacă ţie
Şi crezi că 'n fugul lor găseşti mândrie?
Dar asta e ruşinea cea mai mare!...
Om mândru, care ţi-e mândria oare?

Şi ce folos de glorie pe pământ?
O'ngropi cu tine-odată în mormânt
Sau pân' la groapa neagră te petrece,
Ca să-ţi păzească-un timp ţărâna rece,
Şi-apoi de foame şi de sete moare...
Om mândru, care ţi-e mândria oare?

Rămâne gloria-ţi? Dar unde, cum?
Chiar neumul tău va fi odată scrum.
Sub apă ţara ta a fost cândvă,
Şi iarăşi poate se va scufundă,
Iar tot pământul în nimic dispare...
Om mândru, care ţi-e mândria oare?...

Trad. de George A. Petre

Literatura rusă şi arta dramatică evreească

Leonid Andreev şi trupa din Vilna

— Două piese: **Cei care primeşte palmele şi Zilele vieţii noastre** —

Trupa din Vilna — care joacă alternativ drame subtile din literatura evreiască şi rusă — ne dă acum o a doua piesă a zbuciumului dramaturg Leonid Andreev. Primul poem al acestui scriitor: *„Cel ce primeşte palmele"*, pe care ni-a reprezentat-o ansamblul Wilenski, aparţine ultimelor lucrări ale tragicului geniu care s'a stins în zilele războiului.

E interesant cum Andreev a putut să se desprindă de realismul rusesc ce stăpânia pe atunci — realism îmbibat de suferinţă şi pricinuitor de suferinţă — şi să se refugieze în simbolismul cu desăvârşire abstract, transplantând acţiunea pe terenul cel mai cosmopolit (prin caleidoscopul-i de culori) cum este circul, adică acolo unde descătuşarea de toate „convenţiile" sociale şi sufleteşti îţi schimbă obrazul într'o mască.

Or, pentrucă viaţa rusească în acea epocă era asa de înspăimântătoare pentru Andreev, acest lucru il constrânse pe poet să debarce în universalizmul pur îndreptându-se spre noi numai cu graiul sufletului care părea despărţit de trup.

„Cel care primeşte palmele" nu este însă expresia spiritului rusesc celui nou, izbucnit din haosul revoluţiei, cum ar fi, de pildă, poemele lui Alexandru Block, cântate pe „harfa barbară" a sciţilor, cari sânt într'un permanent atac îndrăznet şi într'o apărare disperată. Această piesă ne arată refugiul sufletesc al duhului vechiu, al artistilor şi scriitorilor — într'un cuvânt al intelectualilor ruşi — pe cât de liberali, pe atâta de burgheji, cari, „ciufuliţi" de furtuna socială şi soptind livizi: „Rusia e pierdută", au încercat să-şi tămăduiască rănile rostind psalmi metafizico-religioşi sau ieremiade străbătute de pesimismul cel cfern.

In acest poem dramatic, — ca în scrierile tuturor poeţilor ruşi, rămaşi ostili spiritului sciţilor răsculaţi pe întinderea sfintei lor Rusii, conţinutul este de aceiaşi natură romantico-idealistă, cum s'a oglindit în întreaga literatură rusă dinainte de război. Accentele ei patetice au devenit doar mai ridicate, cu deosebire la Leonid Andreev.

Nu e de mirare că *„Cel ce primeşte palmele"* a fost tălmăcit şi tâlcuit în Europa burgheză nu numai ca simbolul idealizmului în veşnica lui luptă zadarnică cu grotescul, ci şi ca o alegorie a actualei Rusii însăşi.

Dar, dacă conţinutul adineauri-amintitei piese ne convinge iarăşi că Andreev, ca de altminteri cea mai mare parte a scriitorilor ruşi vechi, n'a putut în fond să se zmulgă din psihologia specifică intelectualului rus dinainte de război, — forma poemului *„Cel care primeşte palmele"* are din grotescul caracteristic acelui modernism ce-a luat naştere abia după război.

Trupa din Vilna — care, graţie pieselor lui Ş. An-Sky: *„Dybuck"* şi *„Zi şi noapte"*, a părăsit în bună parte terenul realizmului impresionist şi s'a ridicat spre accentele modernisto-simbolice — a găsit în *„Cel ce primeşte palmele"* încă o treaptă pe scara acestui nou gen către care tinde în ultimii ani ai ascensiunii ei. E de regretat că atât acest poem cât şi felu-i de interpretare n'au fost înţelese de publicul nostru. Ansamblul din Vilna se înapoiază de aceea mereu spre repertoriul lui realist de odinioară, neîndrăznind să aducă noui opere din genul sus-pomenit şi salvându-se din când în când şi cu comedii pe cari prea puţin le deosibeşte de farsă. Datorită acestei „manevrări" avem înaintea noastră încă o dramă a lui Andreev: „Zilele vieţii noastre".

Cu 15 ani în urmă, această dramă a fost reprezentată în Rusia pentru prima oară. Spectacolul face, aşa dar, parte din şcoala realisto-impresionistă.

Introbuintând limbagiul bătrânului student Onofrei — unul din personagiile „Zilelor vieţii noastre" — *realitate şi nu beletristică* ne înfăţişează Andreev de data aceasta.

Sântem obişnuiţi să vedem pe Andreev evocându-ni-l pe Dostoievski ori de câte ori dânsul se dădă sondării adâncurilor sufleteşti.

Cu atât mai mult ni-l recheamă pe marele Sincer, aci, în aceste fâşii de viaţă grozave prin simplitatea şi nemeşteşugirea lor şi pe cari le presară încă o bură de poezie a clopotelor din Moscova pravoslavnică de odinioară.

Acest lirizm şi târcovnicesc şi tineresc al chefului pe iarba verde din primul act, devine un adevărat misticism în celelalte acte, când Andreev găseşte accentele mari ale lui Dostoievski realistul, faţă de cei „umiliţi şi ofensaţi".

Deşi Andreev intră în profunzimea mizeriei trupeşti umane — sărăcia cinovnicească, a ofiţerimii şi a studenţilor: o văduvă de colonel care'şi vinde fata; o fată care, de frica mamei şi a foametei, se prostituează, în timp ce simte o dragoste nemărginită pentru alesul ei — totuşi întreaga piesă are ritmul şi într'ariparea unui psalm prin care sufletul, din adâncuri, strigă către Cer. *) Şi fata Olga — care (la fel cu eroinele unui alt mare cântăreţ al Foamei: Knut Hamsun) îşi pierde din când în când numele ei prozaic, şi capătă unul turnat din sunete pline de drăgălăsenie şi fantezie: *Ol-Ol* — e o mărturie a neatârnării sufletului faţă de corp, „autonomie" sfâşietoare prin care fata, martirizată, desleagă tragedia ei şi a dramei „Zilele vieţii noastre".

Toate nuanţările acestea trupa din Vilna ştie să le scoată la iveală, să le facă să vibreze, mlădiindu-le şi gradându-le spre izbucniri vijelioase dela „suspinele lungi din violinele toamnei".

Jocul acestei trupe constă de aceea în făurirea atmosferei, a acelui *Stimmung* pentru a cărui creare arta lui Stanislavski le-a slujit drept şcoală şi pildă.

Deşi impresia este totdeauna cea înaltă de ansamblu, totuşi trebue să menţionăm aparte jocul distins al câtorva din ultima piesă.

Interpretarea pe care d-na *Lares* o dă rolului văduvei şi mamei ce-şi vinde fata, e aşa de profund uman, încât îi ierti acesteia vina cea mare în vederea păcatelor ei mărunte (jânduirea după şocolată şi după o „cherchelire") pe cari artista le reliefează în marele ei talent de cizelatoare până la miniaturizm.

D-ra *Orleska* — al cărei talent liric izbucneşte mai melodios în momentele vijelioase, amintind cântarea puternic-consternantă a privighetorii în toiul furtunei — după ce ni-a redat sever şi clasic în sfera misticizmului evreesc din „Dybuk" tragedia cu care sufletul desnădăjduit se înfige în corp, de astădată (în „Zilele vieţii noastre") în chip realist ni-a arătat supuşenia creştină a corpului care dă slobozenie sufletului să-şi trăiască viaţa *lui* în timp ce el şi-o trăieşte pe a *sa*.

Cântecul „Zilele vieţii noastre" a fost nu numai mişcător cântat dar şi *subliniat* prin joc de scenă, de d-ra *Ana Braz*.

Studentul care caută „o familie liniştită" a fost jucat de d. *L. Kadison*, minunatul actor al tonurilor pitoreşti, vecinic scăldate într'un sentimentalizm care-şi soarbe seva din dragostea de oameni: o împletire de duioşie şi umor. E în ansamblul acesta, unul din cele mai trainici întocmitori de atmosferă.

Alexandru Stein — care duce cultul Verbului şi al eurytmiei spre înaltele trepte unde piesele devin poeme, — evocând şcoala celor doi mari Alexandri: Strackosch şi Moissi, şi comunicându-ne în creaţiunile din „Dybuck", „Zi şi noapte" şi „Cel care primeşte palmele" poezia *continutului*, odată cu vibrările cuvântului liric evreesc — joacă grav şi resemnat pe studentul Gluhovţev, ca toate rolurile realiste în cari ni-a dat prilejul să-l vedem.

D-l *Kamen* urmăreşte în doctorul colonel pe Andreev, nu numai din *această* dramă. Cu „cheresteaua" osoasă a bustului său, cu figura unghiulară, cu genunchii îndoiţi şi lipiţi unul de altul, cu mustăţile în frigare, ne creează adevărat mască a unuia din tipurile mefistofelice ale autorului „Anatemei".

Şi d. *I. Bulov*, în ofiţerul provincial, confirmă cu vigurozitatea lui — ca în fiecare creaţiune nouă în care-l vedem — pe variatul plăzmuitor de tipuri; un actor de-o sinceritate exuberantă, clocotitoare, prin de acea intuiţie mulţămită căreia, de bună samă, ne inundă de amănunte, — subtile trăsături omeneşti, conţinătoare de adevăr dar pe cari le uităm şi numai îmbelşugata memorie a artistului le recheamă în aducerea noastră aminte; iar noi ne bucurăm de ele, ca de nişte surprize. El este, în această trupă, cel mai credincios discipol al tradiţionalei şcoli teatrale ruseşti, al cărui realism este în aceeaş vreme simbolizm.

Şi fiindcă e vorba de aceste două curente — realism şi simbolism — cari în ansamblul Wilenski se împletesc, ar fi de dorit ca direcţia trupei să reia pe *„Cel ce primeşte palmele"*; şi, alternând această piesă cu *Zilele vieţii noastre"*, s'ar arăta scara evolutivă a trupei din Vilna dela cel mai strict naturalism spre poezia modernistă şi anume spre poemul dramatic, care este una din ultimele ei dobândiri.

I. STERNBERG

*) Deaceea numele dramei nu'şi are obârşia şi nu se propteşte pe acţiune, ci pe un cântec ce-i slujeşte drept *leit-motiv*.

LITERATURA SCANDINAVĂ

NĂLUCIRI

de August Strindberg

Intr'una din seri, soţul vine acasă cu un caiet de note şi zice soţiei sale: „După masă vom cânta *quatre mains*".

„Ai ceva nou?" întrebă femeia.

„Am cumpărat Romeo şi Julieta. O mai ştii?"

„Da, desigur c'o mai ştiu", răspunde femeia, dar nu ştiu ori am văzut-o vreodată reprezentată".

„Oh, e o splendoare! Mă gândesc la bucata asta ca la un vis din tinereţe, dar n'am auzit-o de cât o singuară dată, şi asta acum douăzeci de ani.

După masă, după ce au fost duşi copiii la culcare şi s'a făcut tăcere în casă, soţul aprinse lumina pe pianină.

„Asta-i cea mai frumoasă compoziţie a lui Gounod", zice el, „şi nu cred să fie tocmai grea".

Soţia preia ca de obicei, prima voce şi aşa încep. *D-ţur*, măsura intreagă, *Allegro giusto*.

„Aşa-i că-i frumos?" zice soţul, după încheerea ouverturei.

„Oh, da", admite soţia, deşi cam în silă

„Să luăm acum *Marcial-ul*", zice bărbatul, „asta-i ceva extrafin. Imi aminteşc de corurile mărete de la teatrul regal, din vremea când trăia încă Söderman".

Marşul începe.

„El, nu-i minunat?" zice bărbatul triumfător, de par'că ar fi descoperit el „Romeo şi Julieta".

„Eu găsesc că sună ca o muzică de alămuri", răspunde soţia.

Onoarea şi bunul gust al bărbatului sunt în joc, şi caută aria lunei din actul al patrulea. După multă căutare dă de o arie pentru sopran, care-i probabil cea adevărată.

Şi începe din nou: Tram-tram-tram-tram-tram, aşa sună în bas, care-i foarte uşor.

„Ştii ceva", opiniază femeia la sfârşit, „muzica asta e foarte mediocră".

Soţul e complect descurajat şi admite că sună ca o orgă de cameră.

„Exact aşa găseam şi eu tot timpul", mărturiseşte femeia.

„Găsesc şi eu că sună stătut. Inchipui-ţi ce repede se poate demoda Gounod", observă el, foarte încet. „Vrei să cânţi mai departe? Să reluăm cavatina şi terzetul; îmi reamintesc cu deosebire de d-na Michaele, care era dumnezeească".

Când sfârşiră, soţul era în adevăr dezolat şi puse deoparte caetul, de par'că ar fi vrut să închidă uşa în urma trecutului.

„Nu vrei să bem un pahar de bere?" Se aşezară amândoi la masă şi beau un pahar de bere.

„Cu toate aceste e curios", începe soţul, n'aş fi crezut c'am îmbătrânit atât, căci am îmbărânit în adevăr, pe întrecute, cu „Romeo şi Julieta". Inchipui-ţi, sunt douăzeci de ani de când am auzit pentru prima dată opera asta. Numai ce intrasem în liceu, aveam prieteni şi viitorul îmi sta înainte, luminos şi surâzător. După puţin timp începui să fac paradă cu un barbişon mijind cu şapca de student şi în deosebi îmi vine înainte seara când Fritz, Philip şi eu am mers la operă. Cu câţiva ani în urmă făcurăm cunoştinţă cu „Faust" şi astfel am devenit noi admiratori ai lui Gounod. Cu toate acestea însă „Romeo şi Julieta" întrecu aşteptările noastre şi am fost cu desăvârşire transportaţi de această muzică. Şi acum prietenii mei sunt morţi amândoi. Fritz, care ajunsese la cele mai înalte situaţii, muri secretar, Philip student în medicină şi eu care am vrut să ajung consilier de stat, a trebuit să mă mulţumesc în cele din urmă să fiu auditor de regiment. Cum au trecut anii, fără să băgăm de seamă! Vedeam, e drept, că slăbiciunile din jurul ochilor devin mai pronunţate şi că părul a încărunţit la tâmple, dar că suntem atât de departe pe drumul cimitirului, asta n'am crezut-o".

„Da, amicul meu, am îmbătrânit, asta o poţi vedea după copiii noştri. Şi după mine o vezi, cu toate că păstrezi tăcere despre asta..."

„Ah, cum poţi să spui aşa ceva!"

„O ştiu asta prea bine, dragul meu", urmă femeia cu un ton melanciloc, „ştiu că încep să deviu urâtă, că părul mi se răreşte şi că în curând voi fi silită să las să mi se scoată dinţii".

„Dar gândeşte-te, însă, că acum nimic nu-i durabil", întrerupsese soţul. „Se pare că în ziua de azi merge mult mai repede cu îmbătrânirea ca înainte. In casa tatălui meu se cânta încă Heyden şi Mozart, cu toate că ei erau morţi, cu mult înainte de nasterea lui. Şi acum — acum Gounod e deja bătrân! E dezolant să-ţi întâlneşti idealul tinereţii în felul acesta! Şi ce înfiorător e să simţi c'ai îmbătrânit!"

Se ridică şi se aşează iar la pianină; ia caetul de note şi răsfoeşte într'însul, de par'că ar căuta într'un săltar de birou amintiri din tinereţe. Ochii lui privesc ţintă notele negre, cari par că's nişte păsărele mici ce se urcă şi se coboară pe sârme de telegraf, şi el caută să asculte în ele acorduri primăvăratece, ademeamoroase, totuşi avântate din zilele trandafirii ale celei dintâi iubiri. Dar totul i se înfăţişează aşa de străin, de par'că amintirea din vremea tinereţei în floare, ar fi fost acoperită de buruieni. Dar aşa e; coardele sunt colbuite, placa de armonie s'a uscat, pâsla e uzată.

Un oftat răsună prin odae, greu ca dintr'un piept găunos, şi apoi se face tăcere deplină.

Deodată, se aude glasul soţului:

„Cu toate acestea e ciudat, că deliciosul prolog nu se află în partitura asta. Era, pe cât îmi aduc bine aminte, un prolog cu acompaniament de harpe şi un cor care suna aşa".

Fredonează melodii domoale, care unduesc într'una ca o gâriă dintr'o prăpastie; un ton naşte pe celalt, faţa i se limpezeşte, gura surâde, sbârciturile se netezesc şi mâinile cad pe clape care redau, puternice, tineresti şi desmierdătoare, tonurile dumnezeeşti, şi cu vocea puternic-răsunătoare cântă partea basului.

Soţia s'a trezit din gândurile ei melancolice, ascultă cu ochii lăcrămânzi şi întreabă uimită:

„Ce e asta?"

„Romeo şi Julieta! Romeo şi Julieta noastră!"

Şi el sare de pe scaun şi pune caetul de note în faţa soţiei sale uimite.

„Vezi! asta era Romeo şi Julieta mosilor şi mătuselor noastre, asta era... la citeşte... Bellini! Oh, va să zică nu suntem încă bătrâni!"

Femeea se uită la părul des, încă strălucitor, al bărbatului ei abia de treizeci de ani, la fruntea lui netedă şi ochiul lui de foc. Şi zice radioasă de bucurie: „Da, arăţi aproape ca unu de douăzeci şi cinci de ani".

„Şi tu? Tu arăţi ca o fetiţă tânără. Cum ne-am lăsat aşa prostiţi de bătrânul Bellini! Eu m'am gândit numai de cât că n'are coherenţă logică".

„Nu, dragă prietene, eu m'am gândit întâi la asta".

„Probabil, fiindcă tu eşti mai tânără de cât mine".

„Nu, tu..."

Şi aşa şed acum, soţ şi soţie, certându-se, glumind, care dintre ei e mai bătrân, întocmai ca doi copii şi se miră cum de au putut descoperi înainte sbârcituri şi păr alb, când nu sunt.

trad. AL. TERZIMAN

Umorul englezesc

Unicul pe pământ

— „Toată lumea", zicea un quaker bătrân către soţia lui, „toată lumea este ciudată, în afară de noi amândoi — dar şi tu chiar eşti cam ciudată!"

Un răspuns pioual

Poetul Coleridge (1772—1834) nu era tocmai un călăreţ desăvârşit. Intr'o zi, trecând călare pe stradă, un glumeţ îl întrebă în batjocură:

— „Ştii", domnule „ce s'a întâmplat lui Balaam?"

— „Acelaş lucru ce mi s'a întâmplat şi mie", răspunse poetul, „un măgar a stat de vorbă cu el!"

La ce poate sluji profesiunea de autor

Vorbind într'o zi de calitatea de autor, actorul Colman zise: „Profesiunea de autor este ca un baston frumos de plimbare, dar care nu poate sluji drept cârjă."

O recenziune în trei cuvinte

Criticul Theodor Hook, fiind la masă cu autorul unei cărţi intitulată „Trei cuvinte unui beţiv", fu rugat să dea o recenziune asupra ei.

— „O scumpul meu, este foarte uşor, iacă-o în trei cuvinte: „Dă sticla încoa!"

Definiţia semnului întrebării „?"

Poetul didactic Alexandru Pope (1688—1744), care era mic şi cocoşat, luând în batjocură pe un tânăr ignorant, îl întrebă:

— „Dar ştii măcar, ce este un semn de întrebare?

— „Ba da", domnule, răspunse tânărul, „este o cocoaşă care pune întrebări".

Profesorul Thorold Rogers cerând cu multă insistenţă votul unui alegător, primi ca răspuns:

— „Dar mai bine aş da diavolului votul meu".

— „Foarte bine, domnul meu, foarte bine", răspunse candidatul resemnat, „dar dacă din întâmplare prietenul d-tale nu va veni la vot, pot să sper că mă vei alege pe mine?"

Pentru ce nu se dă îndărăt o carte împrumutată?

Un bibliofil, care din bunătate de inimă împrumuta prietenilor lui cărţi, se plângea unui prieten mai intim de greutăţile ce întâmpină ca să capete înapoi cărţile împrumutate.

— „Pentru că", răspunse mângâindu-l intimul, „prietenii găsesc că e mai uşor să reţie cărţile de cât să reţie conţinutul lor."

Mihail Roşu